

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe

opgericht 4 juni 1986
Ingeschreven bij de Kamer van Koophandel
onder nummer S 41040043

Doel: Bescherming en behoud van alle op de Veluwe voorkomende diersoorten in hun natuurlijke omgeving, met inachtneming van de druk die een biotoop kan verdragen.

Bestuur:

Voorzitter	H. Bonekamp	tel: 055-3667617
Secretaris	H.L. Kats	tel: 055-3558686
Penningmeester	H. Kerssen	tel: 0341-558382
Lid	W. Fiets	tel: 055-3556836
Lid	J. Rolfes	tel: 055-5413909

SBDV-internetsite: <http://members1.chello.nl~w.fiets/>

Nieuwe donateurs aanmelden bij:

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe
postbus 103
7300 AC Apeldoorn
055-3558686
e-mail: H.L.Kats@inter.nl.net (secretariaat)

Donaties:	minimaal:	€	5,- per jaar
	voor het leven:	€	125,- eenmalig

Gironummer: 1946458
T.n.v. Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe
Nunspeet

STICHTING BEHOUD DIERENWERELD VELUWE

Uitgave 2005

Inhoud

Voorwoord	1
Bestuursmededeling	2
Bastgewei	3
Studiedag over Veluwe 2010	5
Waardering	8
Nestkastenproject Radio Kootwijk	9
Het geheim van de smid	11
Gulle giften	14
Van leem tot paleis	15
Bijzondere waarnemingen 2004	19
Jaarprogramma	22
Schietterrein	25
Vrijwilligerswerk in natuurgebieden	28
Mooi Gelderland	31

tekeningen: H.Bonekamp / Foto's: W. Fick, W. Fiets
Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe.

De mens is het intelligentste van alle dieren en het meest dwaze.
Namens de dieren,
Diogenes (412 - 323 voor Chr.)

Het voortbestaan van de diersoorten op aarde is afhankelijk van de gevoelige balans van de natuur.

Tot nu toe hebben vele dieren de inbreuk van de mens op hun bestaan overleefd. Maar wanneer wij niet leren de dieren op hun juiste waarde te schatten en een plaats op deze aarde voor hen zeker stellen, bestaat het gevaar dat wij de rijke en kleurrijke wereld ontdoen van vele bewoners. Wij hopen en geloven dan ook dat u, samen met ons, ons enthousiasme voor de dierenwereld in al zijn vormen kunt delen.

Voorwoord

Nu ik dit schrijf nadert de herfst. Wij hebben al weer een bestuursvergadering gewijd aan het boekje voor 2005. Het leuke is dat het probleem vaak bestaat uit het feit dat we te veel stukjes hebben. Een luxeprobleem dus. Maar dit leest u (hoop ik) als eerste, want dit staat voor in het boekje: mijn voorwoord. Terugblikkend op het afgelopen jaar en vooruitkijkend naar het nieuwe jaar wil ik altijd graag "iets meegeven", iets om eens rustig over na te denken. Gelukkig lees ik "alles wat los en vast zit" en dan kom ik nog wel eens iets tegen. De mooiste overwegingen zijn vaak al door anderen op papier gezet. Zo vond ik ook nu weer een gedicht dat mij erg aanspreekt en dat heel goed bij onze stichting past.

Zee kiezen.

Als je een schip wilt gaan bouwen
Breng dan geen mensen bijeen
Om timmerhout te sjouwen
Of te tekenen alleen.
Voorkom dat ze taken ontvangen
Deel evenmin plannen mee
Maar leer eerst de mensen verlangen
Naar de eindeloze zee.

(Antoine de Saint- Exupery)

Eigenlijk zou je zo'n gedicht elke maand een keer moeten lezen en er even over nadenken. Het is voor iedereen bruikbaar. Opvoeders, leidinggevend, leraren en ook vooral voor ons als bestuur van de stichting. Wij doen uiteindelijk niet anders. Ik ben al diverse keren, na een diaserie, vanuit Ugchelens Belang, via een omweg door het bos, naar huis gereden. Als ik de vogelplaten en c.d.'s in onze stand zie ga ik me weer meer verdiepen in vogels. Dat soort dingen. Ik heb ook al eens een gierwaluwenkast gemaakt naar aanleiding van een tekeningetje uit "de winkel van Harry en Eefje" (ik was nog niet onderaan de ladder of er zat een mus in, ook leuk). Het gedicht zou een mooi motto voor onze stichting zijn en we zouden het moeten opnemen in onze doelstelling.

Ik hoop dat ik weer iets heb meegegeven, met dank aan Antoine de dichter. Wij als bestuur wensen u en de uwen een voorspoedig jaar toe en ik hoop dat u vaak zult verlangen naar "de eindeloze zee". En niet alleen verlangen maar daarna ook echt "zee kiezen".

Henk Bonekamp.

Bestuursmededeling

U zult in dit boekje een paar namen missen. Het betreft onze eindredacteur Albert Bodde en Ph. Logtenberg die de Lay-out/opmaak verzorgde. Albert en de overige bestuursleden zaten niet op één redactielijn. Dit gaf wel eens problemen over artikelen. Albert heeft het besluit genomen om met de redactie te stoppen en als gevolg daarvan het bestuur te verlaten. We hebben tijdens een informele bijeenkomst afscheid van hem genomen. We zijn hem zeer erkentelijk voor het werk dat hij voor de Stichting heeft gedaan. Hij blijft als donateur en vrijwilliger betrokken bij onze S.B.D.V. Een ander punt van zorg was de lay-out/opmaak. In een paar jaar zijn de kosten daarvan flink toegenomen. We vonden het niet meer verantwoord om op deze wijze door te gaan. Gelden die binnenkomen, willen wij hoofdzakelijk besteden aan natuurprojecten. We proberen ieder jaar een goed en informatief boekje samen te stellen. Toch willen we grenzen stellen aan de kosten om dit te realiseren. Dit boekje wordt nu, net als in de beginjaren van onze Stichting, weer geheel in eigen beheer door bestuursleden samengesteld.

Op 26 oktober 2002 heeft dhr. G.J. Niessink uit Apeldoorn een dialezing gepresenteerd voor onze donateurs en andere belangstellenden. Vanzelfsprekend verzorgt dhr. Niessink niet alleen voor de SBDV dialezingen. Hij vertoont zijn dia's voor vele anderen, diverse verenigingen, mensen in verzorgingshuizen maar ook presenteert hij zijn dia's met verhaal in dorpshuizen rondom Apeldoorn. We vermelden dit feit omdat dhr. Niessink bij al zijn lezingen reclame maakt voor ónze stichting. Het heeft ons al veel nieuwe donateurs opgeleverd. Wij zijn hem en zijn vrouw zeer erkentelijk voor het extra werk dat zij voor de SBDV doen.

geringde beuk

Bastgewei

Henry Kats.

De aanleiding voor dit artikeltje ontstond op zaterdag 14 februari 2004. Een aantal mensen van onze Stichting was gevraagd te helpen bij het zetten van gaasrastertjes in verband met de komende paddentrek. Dit raster moest geplaatst worden aan de Woudhuizermark, een weg grenzend aan het natuurgebied "Het Woudhuis" aan de rand van Apeldoorn. Juist dáár vallen vele paddenslachtoffers aangezien ze deze weg oversteken naar de paarplaatsen. We verzamelden om 07.30 uur bij Berg en Bos. Tegen het eind van de middag was het gehele raster geplaatst.

gaasraster
Woudhuizermark

Diezelfde dag kreeg ik, via een goede kennis die ook bij het rasterwerk betrokken was, een kop van een reebok die aangereden was. Het was een kop met een volgroeid bastgewei. Er was dus basthuid met zeer veel bloedvaten aanwezig. Prepareren is dan noodzakelijk om dit te behouden. Tot 's-avonds laat ben ik daarmee bezig geweest. Wel bleek tijdens het prepareren dat de schedel grotendeels verbrijzeld was.

In december - januari vallen de geweien van reebokken af. Dit in tegenstelling tot de edelherten die hun geweistangen verliezen in februari - maart tot, bij de jonge herten, in april. Bij de damherten is dit een aantal weken later, van april tot mei. De oudere dieren verliezen hun gewei het eerst. Tegen de tijd dat de jongste dieren hun gewei verliezen zijn de oudste al weer bezig met het opzetten van een nieuw gewei. Persoonlijk vind ik een hert dat net heeft afgeworpen niet zo mooi. Als je een dergelijk hert ziet mis je iets, het past niet bij zijn totale uiterlijk dat er niets op zijn kop zit. Een hert is, volgens mij op zijn mooist als hij een bijna volgroeid bastgewei heeft en tijdens de bronst, als hij met een volgroeid geveegd gewei een strijddier is geworden.

Na het vallen van de geweistangen heeft een hert of reebok bloederige breukwonden op de plaatsen waar de stangen op zijn kop hebben gezeten. De wonden zitten op beenachtige knobbels boven op zijn kop. Deze uitsteeksels noemen we de rozenstokken. Vrij snel droogt het bloed op en ziet de wond er bruin uit. Direct begint de wond rondom met huid te sluiten, het begin van de groei van een nieuw gewei. Een jong reebokje krijgt al in zijn eerste levensjaar zijn eerste, meestal onvertakte geweitje. Edelherten krijgen pas in hun tweede levensjaar hun eerste, ook meestal onvertakte, gewei. We noemen ze dan spitsers. Vanuit de slaapslagader wordt bloed met bouwstoffen toegevoerd naar de fluweelachtige huid om de nieuwe beenmassa. In die huid lopen zeer vele bloedvaten voor de aanvoer van groeistoffen om het nieuwe gewei te voeden. De herten zijn zeer voorzichtig in de tijd dat het gewei zich ontwikkelt. Een bastbeschadiging kan onder andere de oorzaak zijn dat een gewei afwijkingen vertoont. Indien er schermutselingen zijn wordt dit niet met het gewei maar op geheel andere wijze beslecht. Ze staan dan even op hun achterlopers en geven elkaar trappen met de voorlopers.

reeëngewei
links: gevonden schedel Zandhegge
rechts: gekregen bastgewei

De groei van het gewei wordt, evenals het vegen en afwerpen, door hormonen bepaald. Na ongeveer vier tot vijf maanden is het nieuwe gewei volgroeid. Het gewei is een harde beenmassa geworden. Het bloed kan niet meer verder, de bloedvaten worden afgesloten en de basthuid gaat indrogen. Vaak zie je hele zwermen vliegen om de kronen waar de basthuid aan het vergaan is. Het gewei is klaar om geveegd te worden. Langs boomstammen vegen de herten en reebokken de oude basthuid van de beenmassa af. Bloederige repen basthuid hangen dan aan het gewei. De bomen worden behoorlijk beschadigd tijdens het vegen. Boomsappen en bloed werken op elkaar in en geven het gewei de zo bekende bruine kleur. Meestal vreten de herten de basthuid direct op omdat dit voor hen zeer eiwitrijk voedsel is. Soms vind je wel eens een stukje basthuid. Waarschijnlijk is het hert tijdens het vegen verstoord en vertrokken naar een andere veegboom. Blijft er een stuk basthuid liggen dan zijn er nog vele andere dieren die zich hieraan te goed doen. Het gewei is, afhankelijk van leeftijd, voedselaanbod en conditie van het dier, weer wat zwaarder en massiever geworden dan het jaar ervoor en klaar voor gebruik tijdens de bronsttijd. Na de bronst neemt de productie van geslachtshormonen af waarna, na ongeveer vier maanden, de tijd weer aanbreekt dat de geweistangen afgeworpen worden. Opnieuw zullen geweistangen ontwikkeld worden, omgeven door basthuid waarin vele bloedvaten de groeistoffen zullen aanvoeren.

Studiedag over Veluwe 2010

Harry Kerksen.

Op 24 juni 2004 was er een studiedag van de Raad voor Vastgoed Rijksoverheid (RVR). De Dienst Landelijk gebied Gelderland (DLG) en de Projectdirectie Vastgoed traden op als gastheer. Het thema van de dag was Veluwe 2010.

In dat kader werden onder meer de volgende projecten belicht.

Radio Kootwijk (gemeente Apeldoorn).

Radio Kootwijk is ontstaan in de jaren 20 van de vorige eeuw met als doel een radiotelegrafische verbinding met Indonesië te verzorgen. Het totale terrein is circa 450 ha. groot. Op een kleine oppervlakte (circa 15 ha.) staat een veelvoud aan gebouwen. Een groot deel van deze gebouwen is een (potentieel) monument, zowel Rijks als Gemeentelijk. Van oudsher is op dit terrein, over een oppervlakte van circa 80 ha., een zendfunctie aanwezig.

In de nota Veluwe 2010 is opgenomen dat er bezien moet worden wat er met Radio Kootwijk dient te gebeuren. Dit gezien de te verwachten ontwikkelingen met een bestemming als zendfunctie en een veelvoud aan gebouwen. Het gaat hierbij om mogelijke ontwikkelingen, die wel zouden passen binnen de huidige bestemming, maar vanuit het huidige beleid niet gewenst zijn.

In 2002 is gestart met het overleg tussen de gezamenlijke overheden en de KPN (destijds eigenaar). Dit heeft geresulteerd in een intentie overeenkomst. Deze intentie overeenkomst heeft eind 2003 geleid tot een koopovereenkomst, waarmee de Dienst Landelijk Gebied het gehele complex namens de gezamenlijke overheden heeft gekocht.

Momenteel worden, in goed overleg tussen de overheden (DLG, Rijksgebouwendienst en Staatsbosbeheer (de beoogde eindgebruiker) stappen gezet om te komen tot een toekomstig gebruik. Het gaat hierbij met name om een gebruiksfunctie voor de (potentieel) monumentale

gebouwen. Deze gebruiksfunctie dient garant te staan voor een duurzaam toekomstig gebruik waarbij de monumentale gebouwen in stand worden gehouden. Als uitgangspunt gelden onder meer de Veluwe waarden van natuur, stilte en duisternis.

Stakenberg (gemeente Nunspeet).

Het object Stakenberg is een verblijfsrecreatief bedrijf van circa 54 ha. groot. Hierop zijn een hotel, 64 vakantiebungalows, een zwembad, tennisbanen etc. aanwezig. Het object was in eigendom van het Pensioen- en Kinderfonds (PKF) van de PTT. Het terrein werd zeer extensief gebruikt voor personeel van de PTT.

In het vigerende bestemmingsplan is de mogelijkheid opgenomen het complex met nog eens 236 bungalows uit te breiden. Toen het complex eind 2000 door de PKF in de verkoop werd gedaan ontstond er de mogelijkheid dat een ondernemer of project-ontwikkelaar het complex zou verwerven en tot ontwikkeling van 236 bungalows zou overgaan.

Omdat het complex aan de rand van een belangrijk grofwild corridor op de Veluwe ligt, zou de ontwikkeling van deze extra bungalows de migratie van het grofwild onmogelijk maken. Dit terwijl het terrein in de huidige omvang hiervoor geen directe belemmering vormt. Op grond hiervan is, na een intensieve lobby van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, in overleg tussen de gemeente Nunspeet, provincie Gelderland en het Ministerie van LNV besloten deze potentiële uitbreiding te voorkomen.

Na onderzoek van de optie tot wijziging van het bestemmingsplan en een planschadeclaim te accepteren, is er voor gekozen budget vrij te maken om het gehele terrein te verwerven. Eind 2001 heeft dit geresulteerd in een overeenkomst tussen DLG, PKF en een ondernemer. De ondernemer zelf heeft het recreatiebedrijf met het personeel en de bijbehorende inventaris rechtstreeks van de PKF overgenomen.

In overleg met de gemeente wordt er momenteel gewerkt aan een bestemmingsplanwijziging om te komen tot een verwijdering van de 236 bungalows. Hierna zal de bloot eigendom worden overgedragen aan Staatsbosbeheer. Deze heeft de onbebouwde gronden reeds in eigendom verkregen.

Generaal Winkelman Kazerne (gemeente Nunspeet).

Door herstructurering en verkleining van de krijgsmacht begin jaren negentig zijn er landelijk enkele militaire objecten vrij gekomen. Eén hiervan is de Generaal Winkelman Kazerne te Vierhouten. Het totale terrein is circa 60 ha. groot en daarmee één van de grootste kazerneterreinen van de Veluwe.

In overleg tussen de betrokken overheden (o.a. gemeente, diverse ministeries en de provincie Gelderland) in een daarvoor opgerichte projectgroep is voor de Generaal Winkelman Kazerne in 1995 geconcludeerd dat de vervangende functie van het terrein alleen natuur en extensieve recreatie kan zijn.

Dit heeft, na toezegging van de financiën door diverse partijen, in 2001 geresulteerd in een overeenkomst waarin de partijen besluiten over te gaan tot sloop en sanering van het kazerne terrein met als doel het terrein terug te geven aan de natuur.

De werkzaamheden worden begeleid door de Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen van het ministerie van Defensie. Deze dienst wordt daarbij ondermeer ondersteund door Domeinen en de Dienst Landelijk Gebied. Eind 2001 is gestart met de daadwerkelijke sloopwerkzaamheden. Van het terrein is inmiddels het overgrote deel van de gebouwen gesloopt en de uitvoering van de bodemsanering is aanstaande. In totaal gaat het hierbij om ruim 300.000 m³ aan gebouwen.

Naar verwachting zal begin 2005 het terrein, na sloop van de laatste infrastructuur, terug gegeven worden aan de natuur. Op het terrein zal dan alleen een nog te plaatsen informatiebord staan.

Waardering!

Henry Kats.

Eind 2003 werden we, net als eind 2002, gebeld door dhr. Van Unen van de Arnhemse Stichting Buitenbeheer. Het bestuur van deze Stichting had besloten dat de SBDV opnieuw in aanmerking kwam voor het jaarlijkse geldbedrag dat voor een stichting of vereniging beschikbaar wordt gesteld. Dit had te maken met de presentatie die wij vorig jaar gegeven hebben ter gelegenheid van de ons toegekende prijs en de wijze waarop we het geld besteden. Waardering was er ook voor onze natuurvoorlichtingsactiviteiten en het vrijwilligerswerk dat we in de diverse natuurgebieden verrichten. Tijdens de kerstbijeenkomst van de Stichting Buitenbeheer in bezoekerscentrum 'De Watermolen' te Sonsbeek werd ons een cheque overhandigd van € 850,- Bij het in ontvangst nemen van het bedrag vertelde Henk Bonekamp, aan de hand van een fotocollage van Wim Fiets, op welke wijze het geld van het jaar daarvoor was besteed.

Van het bedrag dat wij in 2002 mochten ontvangen en een groot gedeelte van het bedrag dat ons nu is gegeven zijn solide informatiepanelen gemaakt met tekst en foto's van planten en dieren maar ook de cultuurhistorie van de leemkuil in Berg en Bos te Apeldoorn. Onder een van de panelen is een vitrine gemaakt met wat gevonden materiaal dat betrekking heeft op dit historische gebied (zie elders in dit boekje). De informatiepanelen zijn in een wildobservatiepost geplaatst. Vanuit de observatiepost heb je zicht op de leemkuil waar dagelijks de wilde zwijnen komen zoelen. We hadden een volledige informatiekraam met natuurquiz mee naar Sonsbeek genomen om te laten zien op welke manier wij het publiek voorlichting willen geven over de Veluwe. Uiteraard zijn we de Stichting Buitenbeheer bijzonder dankbaar voor deze gift.

Nestkastenproject Radio Kootwijk

Nestkasteninventarisatie 2004

Joop Rolfes.

Zoals u al een aantal jaren van ons gewend bent, ook dit jaar weer een overzicht van de broedresultaten. Het overzicht van het broedseizoen 2004 laat zien dat de broedgevallen van de koolmees wat teruggelopen zijn en die van de bonte vliegenvanger juist toegenomen zijn ten opzichte van 2003. Dit jaar was er ook een teruggang te zien bij de aantallen boomklevers en pimpelmezen. In het broedseizoen vond een van onze vrijwilligers in een van zijn mezenkasten een broedsel van een grote bonte specht. Van dit broedsel bestaande uit vier eieren zijn slechts twee jongen uitgevlogen. Verrast waren we door een broedend paartje gekraagde roodstaarten, dit is sinds 1997 niet meer voorgekomen. Wat ook opvallend is zijn de broedgevallen van de kuifmees en zwarte mees. Nog nooit eerder is dit binnen ons nestkastenproject voorgekomen. De kuifmees broedde alleen in dát deel van het gebied waar in 2002 een bosbrand gewoed heeft (zie onderstaand artikel).

Onze vrijwilligers hebben de volgende aantallen geïnventariseerd:

- 58 paar koolmezen met 333 jongen, in 2003 waren dit 71 paar met 452 jongen;
- 8 paar pimpelmezen met 65 jongen, in 2003 waren dit 12 paar met 90 jongen;
- 64 paar bonte vliegenvangers met 327 jongen, in 2003 waren dit 42 paar met 229 jongen;
- 3 paar boomklevers met 18 jongen, in 2003 waren dit 8 paar met 43 jongen;
- 1 paar gekraagde roodstaarten met 6 jongen, in 1997 waren dit 7 paar met 45 jongen;
- 1 paar grote bonte spechten met 2 jongen, in 2003 was dit 1 paar zonder uitgevlogen jongen;
- 1 paar matkoppen met 10 jongen, in 2003 waren dit 2 paren met 15 jongen.
- 5 paar zwarte mezen met 32 jongen.
- 2 paar kuifmezen met 17 jongen.

Zoals U wellicht uit de media vernomen zijn de gebouwen en het omliggende terrein van Radio Kootwijk overgegaan in andere handen. Het terrein was eigendom van KPN en word nu beheerd door Staatsbosbeheer.

Bericht uit het verbrande gebied.

Henry Kats.

Vrijdag 28 mei 2004, in twee kasten zitten Kuifmezen en in twee kasten zitten Zwarte mezen.

Nog nooit hebben we Kuifmezen in de nestkasten gehad, in geen enkel

gebied. Van Kuifmezen is bekend dat ze lage nesten maken in oude holtes, boomstobben en dergelijke. Ze maken hun nesten tot maximaal drie meter hoogte. Waarschijnlijk is de aanwezigheid van Kuifmezen in de nestkasten een gevolg van de bosbrand voorjaar 2002. Het bos is aan het veranderen. De verbrande bomen zijn al zo door insecten en weersinvloeden aangetast dat er voor de Kuifmezen geen goede nestgelegenheid zal zijn. Door de aanwezigheid van vele insecten die het bos recyclen kan ook het voedselaanbod anders zijn voor de vogels. Ik weet niet of dit op enige wijze invloed heeft op de aanwezigheid van de Kuifmezen.

Tijdens de nestkasteninventarisaties viel mij iets op. Het waren van gras gevlochten ovale kamertjes die achter de schors zaten. Bijzonder kunstig gemaakt. In de schors die deze kamertjes afdekte zat een holte. Er was geen opening naar buiten. Via www.insectenweb.nl kreeg ik van dhr. L.G. Moraal antwoord op mijn vraag over deze waarneming. Het bleek te gaan om popwieggen van een boktor - welke was niet te zeggen aangezien er zeer vele soorten zijn die in dood hout leven.

In het augustusnummer 2004 van Natuurbehoud, het magazine van de vereniging Natuurmonumenten, stond een heel aardig artikel over geuren in de natuur. Het ging onder andere over chemische conversatie. In het artikel had men het over insecten, het gebrek aan spraakvermogen en hun compensatie daarvoor door middel van reuk. Vooral houtkevers ruiken een bosbrand op vierhonderd kilometer afstand. Ze spoeden zich er heen om een vrouwtje te ontmoeten en ter plekke een nageslacht te verwekken. Dit zou een explosie van bepaalde recycling-insecten kunnen verklaren. Samengevat: er is nog heel veel waar ik niet veel van weet. Er zijn nog zeer veel vragen en er is nog veel onderzoek nodig om op vele vragen antwoord te geven.

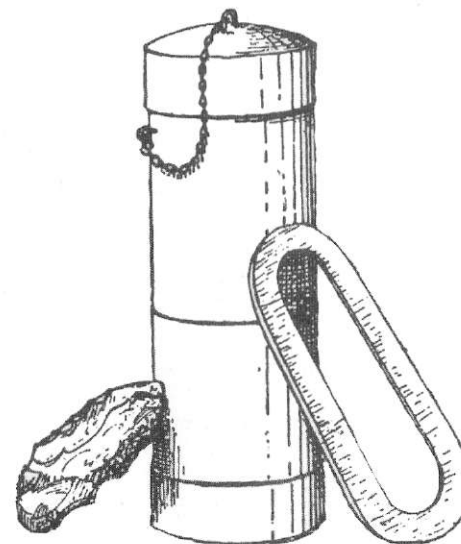
Het geheim van de smid

Wim Fiets.

Vuur maken: hoe doe je dat als je geen lucifers of een gasaansteker hebt? Je kunt natuurlijk het vuur uit je sloffen lopen maar daar word je zo moe van dat je dan al lang niet meer weet wat je ermee wilt doen. Dus heb ik maar eens uitgezocht wat men er in het verre verleden op gevonden heeft.

Een bekende methode is wrijving van hout op hout, daardoor ontstaat hitte. Met wat droog gras of iets dergelijks zal er uiteindelijk na veel blazen vuur ontstaan. Een andere methode is het gebruik van vuurstenen. Ik heb wel eens twee vuurstenen in het donker tegen elkaar geslagen, dan komt er echt wel een vonk vanaf, maar om daar nu een vuur mee te maken! Vuursteen wordt vuursteen genoemd omdat er wel degelijk vuur mee gemaakt kan worden maar, je hebt er wel een zogenaamde tondeldoos bij nodig. Een tondeldoos is een combinatie van vuursteen en metaal. De vuursteen ketst langs het metaal van de doos. Nu zou je denken dat het vuur door een vonk van de vuursteen wordt ontstoken. Dat is echter niet zo. De vuursteen is namelijk harder dan staal. Het zijn dus de afgeslagen staaldeeltjes die de vonk teweeg brengen. Tondel is een verzamelnaam voor alles wat gemakkelijk tot gloeien gebracht kan worden én lang blijft gloeien. Bekend is de naam tondeldoos nog door de oude sprookjes. Tondel moet droog zijn en droog blijven. Het kan bijvoorbeeld in een varkensblaas of een afgesloten schapenhoortje bewaard worden.

vuursteen
tondeldoos
vuurslag

De vonk zet de tondel, het gedroogde en geprepareerde materiaal dus, aan het gloeien. Even blazen en je hebt vuur. Als het brandt dan kun je het weer uitblazen waardoor de stof blijft smeulen. Door de tondeldoos weer te sluiten, kan de smeulende stof op een veilige manier aan een kettinkje worden meegevoerd. Zonodig kan door te blazen de vlam weer worden aangewakkerd. Niet alle metalen zijn er geschikt voor. Ze moeten pyriet, of ijzerzwavel bevatten. De zwavel zorgt ervoor dat er gemakkelijker een metaalvonk ontstaat en maakt de vonk ook heter. Dit principe was eigenlijk alleen bij de smid bekend, die dit hooguit verder vertelde aan zijn opvolger. Dit is dus **"het geheim van de smid"**. Maar ja, nu weten wij het ook.

De brandstof die men kan gebruiken komt o.a. van de Tonderzwam (Fomes fomentarius). Het is een boomzwam, die voornamelijk op dode berken en beuken voorkomt. Het okerkleurige kurkachtige vlees wordt afgewisseld met lagen van de buisjes. Om een geschikte tondel te maken moet dit kurkachtige weefsel losgesneden worden. Er worden daarna dunne plakjes van ongeveer 3 mm gesneden waarna deze plakjes worden gedroogd. De gedroogde plakjes moeten een uur weken in paardenurine die opgewarmd wordt tot ongeveer 75° C. Een andere methode is het weken in een bad van ongeveer gelijke delen witte houtas en water. Na het drogen van de plakjes worden deze tussen twee stenen nog wat dunner geplet en de randjes een beetje uitgeplozen om het oppervlak te vergroten. Lisdoddepluis (van de uitgebloeide "rietsigaar"), uitgebloeide distel, paardebloem en andere pluizige, droge materialen kunnen gebruikt worden. Zelfs gras en boombast of dunne houtkrulletjes kunnen als tondel gebruikt worden. De meest eenvoudig te maken en te gebruiken tondel is verkoold katoen. Helaas was katoen bij ons in de prehistorie niet bekend. Tot slot voor de handige doe het zelv ers onder ons, de Tonderzwam is beschermd maar met geschroei de lapjes katoen of linnen is succes bijna gegarandeerd.

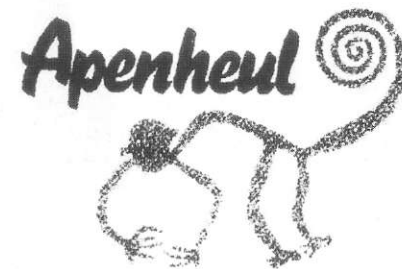
Tonderzwam

**Op Apenheul leven ruim 350 apen vrij in het bos
en blij tussen de bezoekers.
Zonder gaas of tralies kijkt u niet met medelijden,
maar met respect naar 30 soorten
"Ambassadeurs van het Regenwoud"**

**Apenheul werkt mee aan tal van internationale
fokprogramma's en ondersteunt diverse
natuurbeschermingsprojecten in de tropen.**

**Voor fietsers en automobilisten staat Apenheul
uitstekend aangegeven langs alle invalswegen
van Apeldoorn, maar Apenheul is ook goed te
bereiken met het openbaar vervoer.**

**Iedere dag geopend van
23 maart t/m 1 november 2005
Telefonische informatie: 055- 3575757**

Gulle giften

Harry Kerksen.

Sommige mensen vinden recepties niet fijn. Persoonlijk heb ik er weinig moeite mee, want een hapje en een drankje op zijn tijd zijn nooit weg, nietwaar? En je ontmoet er mensen die je (nog) niet kende. Bovendien spreek je er mensen die je al een poosje niet gezien hebt soms weer eens.

Dat overkwam onze voorzitter, Henk Bonekamp ook. Hij raakte in gesprek met Drs. A. de Boer, directeur van de "Apenheul". Aangezien de Apenheul elk jaar een advertentie in ons blad plaatst, wordt ook ons jaarlijkse boekje aan hen toegezonden.

De heer de Boer vertelde aan onze voorzitter dat hij het boekje altijd met interesse las en dat hij veel waardering voor onze Stichting had.

Van het een kwam het ander en de heer de Boer zegde Henk een gift toe van € 1000,--.

Uiteraard zijn wij de heer de Boer zeer erkentelijk voor deze gulle bijdrage en we zullen natuurlijk voor dit bedrag een passende bestemming zoeken.

Van een donateur kregen wij een extra donatie van € 177,--.

Ik heb haar opgebeld en haar namens de Stichting onze hartelijk dank overgebracht.

Van leem tot Paleis

Henry Kats.

Een stukje cultuurhistorie in Berg en Bos.

Al jaren verzorgt onze stichting excursies in de boswachterij Berg en Bos in Apeldoorn. In de zomer 2004 waren Wim Fiets en ik nauw betrokken bij historische opgravingen in Berg en Bos. Het betreft oude veldbrandovens waar rond 1685 vermoedelijk de stenen zijn gebakken voor de bouw van Paleis Het Loo. Wie weet zijn hier ook omstreeks 1439 de stenen gebakken voor het Kasteel Het Oude Loo. Sinds 1990 hadden Wim en ik het vermoeden dat we de plekken, waar mogelijk de ovens gestaan hebben, hadden ontdekt.

Dat had te maken met de zware stormen van 25 januari en half februari dat jaar. Vele bomen waren omgewaaid. Zo ook in de omgeving van de oude leemkuil in Berg en Bos. Bij verschillende boomkluiten vonden we stukken steen die een gedeeltelijk glimmende glazuurachtige laag hadden. Deze stenen zijn te heet geworden tijdens het bakken. Ze worden ook wel gesinterde bakstenen genoemd. Van het Cannenburgergat in de Koninklijke Houtvesterij Het Loo is bekend dat daar de stenen zijn gebakken voor de bouw van het kasteel de Cannenburch omstreeks 1365. Leem is van oudsher al gebruikt om stenen te bakken. De stenen werden vroeger in de buurt bij de leemkuilen vervaardigd. Wat de leemkuil en de aanwezigheid van steenbakovens in Berg en Bos betreft lag het dus voor de hand om de conclusie te trekken dat de stenen voor Het Loo bestemd waren. We hebben in al die jaren zelf niets onderzocht omdat we veel te weinig kennis hadden van wat we eventueel aan zouden treffen. Je kunt in zo een situatie beter niets doen dan iets door ondeskundigheid vernielen. Wel hebben we fragmenten van de stenen laten zien en daarover verteld tijdens excursies, een combinatie tussen cultuurhistorie- en de natuurwaarden van de leemkuil in deze tijd. Apeldoorn had nog geen mensen in dienst die zich met archeologie bezig hielden.

Door de andere grondstructuur tussen het Veluwe zand heeft de leemkuil, gevuld met regenwater, grote natuurwaarde. Er groeien bijzondere planten, onder andere: Koningsvaren, Dubbelloof, Adelaarsvaren, Blauw Glidkruid, Gele Lis, Tormentil, Moeraswederik, Dalkruid, Veelbloemig Salomonszegel, Slangewortel, Grootbloem Muur, Klaverzuring en Zevenster. Vooral Zevenster is zeer zeldzaam. Van de andere genoemde planten is er een aantal juist voor deze omgeving zeldzaam. Vele dieren maken gebruik van het water in de leemkuil. Wilde zwijnen zoelen in de modder om parasieten in hun vacht te verwijderen. Maar...terug naar de cultuurhistorie nu.

Het onderzoek is in een stroomversnelling gekomen nadat een oud wandelpad in de buurt van de leemkuil werd dichtgemaakt.

Dit gebeurde met een soort graafmachine. Er werd grond verplaatst om het pad te laten verdwijnen en de natuur vervolgens zijn gang te laten gaan. Zeer veel rood puin kwam daarbij vrij. Het werk werd stil gelegd en de gemeentearcheoloog dhr. Drs. Maarten Wispelwey werd ingelicht. Deze schakelde de vrijwilligers van de Archeologische Werkgroep Apeldoorn (AWA) in om een onderzoek te starten. Aan Wim en mij werd gevraagd om de plaatsen aan te wijzen waar wij stenen hadden gevonden. Binnen korte tijd hadden mensen van de werkgroep de ovens gevonden. Uiteraard zijn door ons vele vragen gesteld waardoor we een beeld hebben gekregen op welke wijze de stenen gemaakt werden en hoe het proces in zijn werk ging. De gemeentearcheoloog heeft een steen meegenomen om deze te vergelijken met de stenen van het Paleis. Wim heeft wat leem uit de leemkuil gehaald en thuis in een houten mal een steen gevormd. Na droging, die zeer lang duurde, heeft Henk Bonekamp in zijn houtkachel de steen gebakken. Dit is natuurlijk op een andere wijze gebeurd dan zoals dat vroeger ging. Na afkoeling is de steen in drie stukken gesprongen maar de structuur en de kleur zijn hetzelfde als de steen uit omstreeks 1685.

links: eigen baksel
 midden: kleivorm
 rechts: origineel

Er is een open dag geweest om geïnteresseerden de eerste opgravingen te laten zien. Onze stichting was vertegenwoordigd met een infokraam over de historie van het gebied. Uiteraard lagen de oude steen, nieuw gebakken steen en een ongebakken gedroogde steen op tafel. Verder hadden we fragmenten van de oude waterleiding naar de Koningsfontein in de paleistuin van Het Loo en vanzelfsprekend ook fragmenten van de oude smeedijzerindustrie die hier was gevestigd tussen de 7-e en de 10-e eeuw in de vorm van klapperstenen en ijzerslak. De gemeentearcheoloog was aanwezig om toelichting te geven. Op een infopaneel van de Gemeente stond uitleg en werden foto's van de opgravingen getoond. Bijzonder leuk om eens op een andere wijze voorlichting te geven over een prachtig stukje natuur.

Maarten Wispelwey is verder gaan spitten in gegevens over veldbrandovens. Naar aanleiding van zijn vooronderzoek is het besluit genomen om een van de ovens geheel bloot te leggen voor nader onderzoek. Wim en ik werden uitgenodigd om, onder leiding van Maarten, samen met mensen van de Archeologische Werkgroep Apeldoorn dit werk te klaren.

Graven met scheppen, troffels en stoffertjes.

Op 10 augustus 2004 zijn we 's-morgens begonnen. Wel moesten een paar bomen het veld ruimen. Gelukkig gaf dit geen problemen aangezien er in die omgeving toch "gedund" moest worden. Dick van Beek, bosopzichter van de Gemeente Apeldoorn, nam dit op zich. Hij heeft in het verleden vele prijzen gewonnen met wedstrijden boomzagen en houthakken. Keurig vielen de bomen tussen andere bomen zonder daaraan schade aan te brengen. Een kleine graafmachine verwijderde de boomstobben. Voorzichtig werd het bovenste gedeelte van de grond met de machine afgegraven. Maarten had samen met Chris Nieuwenhuize van de AWA met palen en linten de omtrek uitgezet. Deze was na grondboringen vrij goed bepaald. Na verloop van tijd zat het werk voor de graafmachine erop en zijn we met elkaar voorzichtig met scheppen, troffels en stoffertjes verder gaan graven.

Aan het einde van de middag hadden we een groot gedeelte van de veldbrandoven blootgelegd. Duidelijk waren de stapelgangen en de stookgangen te zien. Maarten vertelde ons dat de oven ongeveer 2,5 meter hoog is geweest. Er waren ronde boogpoortjes boven de stookgangen gemaakt. De afmeting van de oven bedroeg ongeveer 8 x 21 meter. De oven heeft waarschijnlijk van 1685 tot 1790 dienst gedaan. De volgende ochtend zijn we verder gegaan met het werk. Na afloop heeft Maarten de totale oven opgemeten en tot in de kleinste details in kaart gebracht.

Bijzondere waarnemingen 2004

Ongetwijfeld zullen mensen tijdelijk in de buurt van de veldbrandovens hebben gewoond. Net als wij nu gooiden die mensen iets weg als het kapot ging, werd er een lepel per ongeluk met de etensresten weggegooid. Maar wáár woonden deze arbeiders, hoe dacht men in die tijd. Het blijft een gebied waar je alles kunt tegenkomen, een scherf van een oude kom --- maar ook een wild zwijn. We hopen van harte dat we ooit een scherf of dié lepel zullen vinden, of het nu na een storm is of na het wroeten van wilde zwijnen. Voor iedereen die bij deze opgraving betrokken is geweest was het een bijzondere ervaring en voor Wim en voor mij leerzaam.

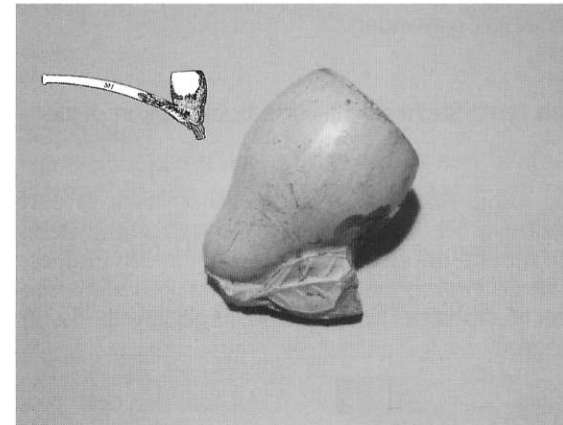
In Berg en Bos is bij de leemkuil een wildkijkscherm gemaakt. Rechts op het scherm hebben we een infopaneel geplaatst met afbeeldingen over de planten en dieren die met de leemkuil te maken hebben. Links hebben we een bord aangebracht met informatie over de cultuurhistorie. Onder dit paneel zit een kleine vitrine met wat materiaal dat betrekking heeft op dit historische industriegebied. Aan de bovenzijde van het infopaneel staat een tekst die zeker de lading dekt: "Van leem tot Paleis".

1 februari

Tijdens de jaarlijkse vleermuizeninventarisatie in Berg en Bos (gemeente Apeldoorn) hebben we in de vleeerbietenhut 5 grootoorvleermuizen en 3 franjestaartvleermuizen waargenomen. In de oude pompkelder zaten 6 grootoorvleermuizen.

1 februari.

Wim is met vleermuisdeskundige Ruud Kaal naar de opgravingen bij de leemkuil wezen kijken (zie elders in dit boekje). Bij de leemkuil zag Wim in een zoel een wit voorwerp liggen. Wim raapte het op het bleek een oude stenen pijpenkop te zijn die naar boven was gekomen tijdens het zoelen van de wilde zwijnen. De pijpenkop blijkt gemaakt te zijn omstreeks 1870-1920 te Gouda door de firma P. Goedewaagen en Zoon en ligt nu in de tentoonstellingsvitrine in het kantoor van de boswachterij Berg en Bos.

Pijpenkop met tekening

19 maart

Door Wim Fiets waargenomen: een levende bruine kikker in een bosuilennestkast in Berg en Bos. Het hoofdvoedsel van bosuilen bestaat uit muizen. Dat er een kikker in de nestkast zat heeft te maken met het gebrek aan muizen. De oorzaak daarvan was het voorjaar van 2003 met nachtvorst waarna een droge hete zomer volgde. In de herfst waren als gevolg hiervan zeer weinig eikels en beukenootjes (hoofdvoedsel van muizen). De combinatie van de genoemde problemen was de oorzaak van minder tot geen eieren bij de bosuilen. Er zijn in de nestkasten van Berg en Bos slechts twee jonge bosuilen waargenomen waarvan er een is uitgevlogen.

bosuilkuiken
in nestkast

30 april

Tijdens een ochtend roodwildtelling (edelhertentelling) is door Wim Fiets een afworpstang van een edelhert gevonden.

15 mei 2004

Tijdens een fietsexcursie van onze Stichting zijn drie boomvalken gezien.

17 mei

In het nestkastengebied bij Radio-Kootwijk is door William Fick in een mezenestkast een broedende grote bonte specht aangetroffen. Deze spechten zullen ongetwijfeld moeite hebben gehad met het in- en uitgaan van de nestkast aangezien ze de ingang niet groter kon hakken vanwege een zinken plaatje (anti-spechtenplaatje!) rond de invliegopening. Twee jonge spechten zijn uitgevlogen.

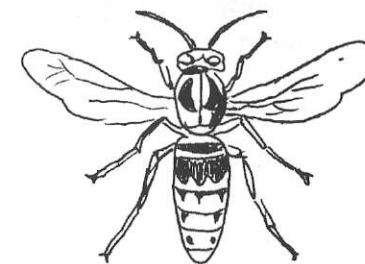
jonge spechten

28 mei

In het nestkastengebied van Henry Kats bij Radio-Kootwijk zaten in twee nestkasten kuifmezen. Alle 17 jonge kuifmezen zijn uitgevlogen (zie elders in dit boekje).

juli

Henk Bonekamp heeft voor het derde opeenvolgende jaar een nest van de hoornaar gevonden op landgoed Het Woudhuis. Vroeger kwam deze zeer grote, wettelijk beschermde, wespensoort hier in de omgeving zelden voor.

Hoornaar

augustus

Henk Bonekamp kreeg in augustus een telefoontje van een inwoner uit Lieren: "Ik heb een grote tor gevangen, wel een cm of 5. Ik heb hem in een doosje zitten. Hij zat in de bult met houtschors, kom ie em hal'n?". Collega Gert Jan Blankena kwam op doorreis naar huis toch in de buurt. Het bleek een neushoornkever te zijn. Gert Jan heeft hem losgelaten in een soortgelijke schorsbult in Berg en Bos.

Jaarprogramma excursies en dialezingen 2005-2006

Voor de excursies/burltocht wordt u verzocht zich minimaal 1 dag van te voren van aan te melden.

12 maart 2005

Dialezing door Jan Huttinga.

Aanmelding niet nodig

Ondertussen is Jan Huttinga een zeer bekende gast bij onze Stichting. Geen wonder, hij behoort op dit moment tot de topnatuurfotografen van Nederland.

Zijn titel is "Door de vier seizoenen heen". Als u denkt, deze dia-lezing heb ik toch al eens gezien, moet u zeker komen, aangezien de serie regelmatig veranderd en aangepast wordt met nieuwe opnames.

Aanvang 14.00 uur in Dorpshuis Ugchelens Belang.

16 april 2005

Excursie in de boswachterij Berg & Bos te Apeldoorn.

Aanmelden bij H. Kerssen, tel. 0341-558382 of 0320-279225

Tijdens deze excursie zal o.a. ingegaan worden op de vondst van de veldbrandovens (zie elders in dit blad). Verder zullen de edelherten en wilde zwijnen gevoerd worden, waarbij u uitgebreide informatie krijgt. Deze excursie zal tevens toegankelijk zijn voor niet-donateurs.

Verzamelen om 14.00 uur bij de dienstingang van het park Berg & Bos.

14 mei 2004

Excursie in de boswachterij Berg & Bos te Apeldoorn.

Aanmelden bij H. Kerssen, tel. 0341-558382 of 0320-279225

Zie 16 april 2005

25 juni 2005

Vleermuizen ontdekkingstocht.

Aanmelden bij H. Kats, tel. 055-3558686

Alléén voor onze donateurs organiseren wij een vleermuizenocht. Er zal een wereld voor u open gaan. Zeer waarschijnlijk zullen we vleermuizen zien en met behulp van onze batdetector zullen de ultrasone geluiden ook te horen zijn.

Verzamelen om 20.30 uur bij de dienstingang van het park Berg & Bos

24 september 2005

Bronstexcursie in de Kroondomeinen.

Aanmelden bij H. Kats, tel. 055-3558686

Rond deze tijd is het weer zover. Het burlen van de edelherten is (met wat geluk) van alle kanten te horen.

We zullen eerst bij een observatieplaats proberen de herten te zien (en te horen). Daarna gaan we een paar honderd meter verderop nog een wandeling maken. Dan zal het wel donker zijn, maar het burlen van de herten is hopelijk nog goed te horen.

Verzamelen om 19.00 uur op de parkeerplaats vlakbij de kruising Elburgerweg-Elspeterweg (Vaassen)

22 oktober 2005

Dia lezing door Corry & Ko de boswachter.

Aanmelding niet nodig

De titel van deze lezing is: Wandelen door de vier jaargetijden van de Noordwest Veluwe, gepresenteerd door 2 zeer enthousiaste natuurkenners. Een schitterende serie die u gezien moet hebben.

Aanvang 14.00 uur in Dorpshuis Ugchelens Belang.

18 maart 2006

Dialezing door de Veluwe Stichting Sprengen & beken. Aanmelding niet nodig

Sprengbeken zijn zonder meer uniek. De Veluwe is het enige gebied in Europa waar dit type beken voorkomt. Met hun prachtige natuur en rijke historie zijn de beken een onmisbaar onderdeel van het Veluwe landschap.

Aanvang 14.00 uur in Dorpshuis Ugchelens Belang.

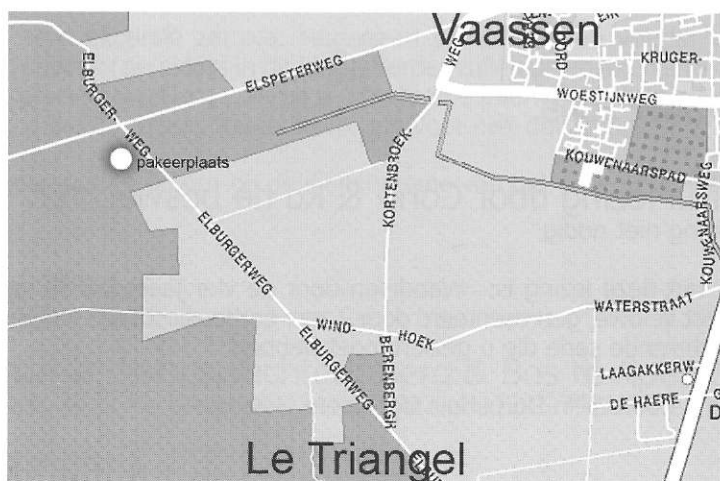
Locaties:

Dorpshuis Ugchelens Belang: Bogaardslaan 81 te Ugchelen (Apeldoorn).

Dienstingang Berg & Bos te Apeldoorn: Asselsestraat 328-B.

Parkeerplaats Vaassen: Vanuit Vaassen neemt u de Elspeterweg. Op de kruising met de Elburgerweg gaat u links af en u vindt na 100 meter de parkeerplaats aan de rechterkant.

Vanuit Apeldoorn neemt u de Zwolseweg. Bij restaurant "Le Triangel" gaat u schuin links de Elburgerweg op. 100 meter na het begin van het bosgebied vindt u aan de linkerkant de parkeerplaats.

Schietterrein

Gert-Jan Blankena.

Het Infanterie Schiet Kamp Harskamp. Een enorme lap grond waar je, als brave burger, nooit komt. Iedereen weet waar het ligt, want de doffe dreunen van de militaire speeltjes dringen door tot in het centrum van Apeldoorn en Ede. Al meer dan een eeuw wordt daar geschoten; op de "Topographische en Militaire Kaart" van 1906 staat het al met pronte letters aangegeven: Schietterrein voor infanterie. Een eeuw lang militair gebruik, daar wordt een terrein niet beter van, zou je zeggen.

Al jaren wilde ik daar wel eens rondneuzen, maar de gelegenheid ontbrak. En de doffe dreunen van mortieren, het geratel van machinegeweren en veel te laag vliegende helikopters nodigen nou niet bepaald uit om er op eigen houtje in te gaan. Daar is het oorlog! Maar onlangs was het zover: een legaal bezoek aan het ISK! Wat je daar ziet is bijna surrealistisch te noemen. Een slagveld, compleet met aan flarden geschoten tanks. Een spookdorp, met straten, bomen en lantaarnpalen. Eindeloze vlaktes, met in de verte doelen (alweer tanks) en roodzwarte borden, doorzeefd met kogels.

En daartussen... fabelachtige stukken natuur. Prachtige stuifzanden, waar nooit iemand komt omdat het vlak achter de deelgebieden ligt. Fraaie stukken heide, kort geschoren omdat het brandgevaar hier altijd op de loer ligt. Een heus bosreservaat, met oeroude dennen en nóg oudere eiken. Een heideven waar het barst van de rugstreppadden, waar een zomertaling rondzwemt met jongen. En, alsof het niet genoeg is, het barst er van de klokjesgentianen. Een ander ven, midden in een bosje en helemaal omringd door een zandverstuiving. Met liefst twee paartjes dodaarsjes (een heel klein fuutje), mét jongen! Ook hier komt nooit een mens, laat staan een militair!

En regelmatig zien we edelherten, overdag! In de vrije wildbaan zijn edelherten nachtdieren geworden, maar hier hebben ze hun natuurlijke levenswijze weer teruggevonden. En helemaal niet schuw, want de mensen die hier komen zitten altijd in voertuigen. Een loslopend mens is een vrij zeldzaam natuurverschijnsel in het ISK!

In een vlakgeschoren heideveld op een schietbaan staan honderden rozetten van het valkruid (beter bekend als Arnica), een bere-zeldzame plant die ik alleen maar van het buitenland ken. Er tussendoor tientallen orchideeën, vleugeltjesbloem, heidekartelblad en stekelbrem: de ene 'rode-lijstsoort' (dus bedreigd, dus zeldzaam) na de andere passeert mijn netvlies. Dit is werkelijk teveel van het goede! En waarom er hier zoveel staan? Door een merkwaardige manier van heidebeheer: een combinatie van maaien en afbranden. En de 'brandjes' worden geblust met speciaal bluswater, waaraan een overmaat kalk is toegevoegd. En die kalk voorkomt verzuring, één van de grote bedreigingen van de natuur op de Veluwe. Op een andere schietbaan vinden we een piepklein maar ó zo zeldzaam varentje: de maanvaren. Nagenoeg verdwenen in ons land.

Klokjesgentiaan

Jammer dat we regelmatig werden overvallen door enorme stortbuien, vergezeld van veel wind. Daardoor konden we geen vogels, vlinders en reptielen waarnemen, die daar ook in ruime mate voorhanden zijn. Met, alweer, héél bijzondere soorten. Die hou ik nog tegoed; volgend jaar maar weer.

Wel moet ik mijn wat laatdunkende mening over het beheer van militaire oefenterreinen herzien. Die mening is gedateerd. Natuurlijk is daar een andere doelstelling dan in een natuurgebied. Maar ondanks dat zijn er plekken waar een officieel natuurgebied niet aan kan tippen. Vooral door dat specifieke beheer. En ik moet nóg een mening herzien. In het natuurbeheer is branden absoluut uit den boze. Het is zelfs 'not done' daarover te praten: dat gebeurde vroeger en dat was helemaal fout. Ik denk dat de discussie hierover maar weer eens geopend moet worden.

VRIJWILLIGERSWERK IN NATUURGEBIEDEN

Henry Kats.

Wij zoeken nieuwe vrijwilligers!

Komt het werk dat onze vrijwilligers al jaren doen dan nooit af? Nee --- dat komt inderdaad nooit af. Kies je voor een open heide landschap dan zul je nieuwe opslag van grove-den, berk en andere boompjes en struiken moeten verwijderen. Nieuwe zaden zorgen voor nieuwe planten. Of die zaden door de wind of door dieren meegenomen worden, als ze tussen de heide op de grond terecht komen gaan ze ontkiemen en verandert een heidegebied langzaam in een bos. Zonder de hulp van vrijwilligers zijn bepaalde gebieden haast niet te handhaven. Het plaggen en maaien gebeurt uiteraard door bedrijven die zich daarin gespecialiseerd hebben. Maar --- het onderhoud, juist dáár is de hulp van vrijwilligers onontbeerlijk. Wel verrichten we alleen werk dat zónder de hulp van vrijwilligers niet uitgevoerd zou worden. We werken in natuurterreinen van Geldersch Landschap, Staatsbosbeheer en boswachterij Berg en Bos van de Gemeente Apeldoorn. U bent welkom op onderstaande data. Wilt u iemand meenemen die geen donateur is dan is ook dié van harte welkom. Het is de moeite waard! Ontspanning door geringe inspanning. We werken op **zaterdagmorgen van 09.00 uur tot ongeveer 12.00 uur**. Iedereen werkt in zijn of haar eigen tempo. Vaak is er na het werk nog even gelegenheid om een stukje door het gebied te wandelen.

Vrijwilligersavond 15 november 2003

Overzicht van de diverse projecten en zaterdagen wanneer en waar er gewerkt wordt.

Tongerense heide, (nieuwe handboek Geldersch Landschap blz. 49 t/m 52): een prachtig overgangsgebied tussen enerzijds hoger gelegen bos en soortenrijke heide met vennen en anderzijds lager gelegen heischrale graslanden met veentjes, poelen, brongebieden, kwelbeken en sloten. Data: **5 februari, 2 april, 4 juni, 1 oktober, 26 november 2005, 4 februari 2006**. Verzamelen om **08.45 uur** op de parkeerplaats van Restaurant Le Triangle aan de Elburgerweg 1/hoek Zwolseweg in Wenum/Wiesel. Van daar gaan we met zo min mogelijk auto's naar de heide.

Noorderheide (S.B.B.): in dit gebied zijn we bezig met de restauratie van oude waterloopjes en schonen we de heide van opslag van grove-den. Vaak zien we tijdens ons werk de moeflons en de damherten. Data: **8 januari, 5 maart, 7 mei, 3 september, 12 november 2005, 7 januari 2006 en 4 maart 2006**. Verzamelplaats om **08.30 uur** op de parkeerplaats van Restaurant Le Triangle aan de Elburgerweg 1/hoek Zwolseweg in Wenum/Wiesel en om **08.45 uur** op de parkeerplaats aan de weg Vierhouten - Emst, bij de ingang van het Vierhouterbos (dus niet de parkeerplaats bij Gortel / Tongerense heide). Van daar gaan we naar het werkgebied.

Zandhegge, (nieuwe handboek Geldersch Landschap blz. 66/67): Een vliegdenbos met twee heideveldjes, door een historische zandstuifwal gescheiden van aangeplant naald- en loofbos, hakhout en cultuurgrond met lanen en singels. Het gebied is beperkt toegankelijk. De heideveldjes liggen in het niet toegankelijke terrein. Evenals op de Tongerense heide zorgen we dat opslag van deze heideveldjes wordt verwijderd. Verder onderhouden we een grafheuvel nabij de Wieselseweg. Data: **2 juli en 17 december 2005**. Verzamelen om 09.00 uur bij de slagboom van Geldersch Landschap (ingang Zandhegge in de bocht naast de Koninklijke Houtvesterij Het Loo), aan de Greutelse weg in Wenum/Wiesel.

U dient zelf voor koffie e.d. te zorgen (een stoeltje of stuk plastic om op te zitten tijdens de werkpauze is erg prettig)!
Wilt u één keer of meerdere keren in een natuurgebied samen met ons

werken dan kunt u zich opgeven door te schrijven, te bellen of te mailen. Mocht u zich hebben opgegeven voor vrijwilligerswerk en blijkt u niet aanwezig te kunnen zijn wilt u dan zo vriendelijk zijn dit telefonisch of per e-mail te melden aan een van onze bestuursleden? We hoeven dan niet onnodig te wachten op de verzamelplaatsen. Telefoonnummers en/of e-mail-gegevens bestuursleden staan op de achterzijde van dit boekje.

LET WEL! Er komt slechts één boekje van onze stichting per jaar uit, dat heeft u nu voor u. Daar staat het vrijwilligerswerk voor het gehele jaar in vermeld. U kunt dus de data voor het hele jaar in uw agenda noteren of doorgeven aan een ander.

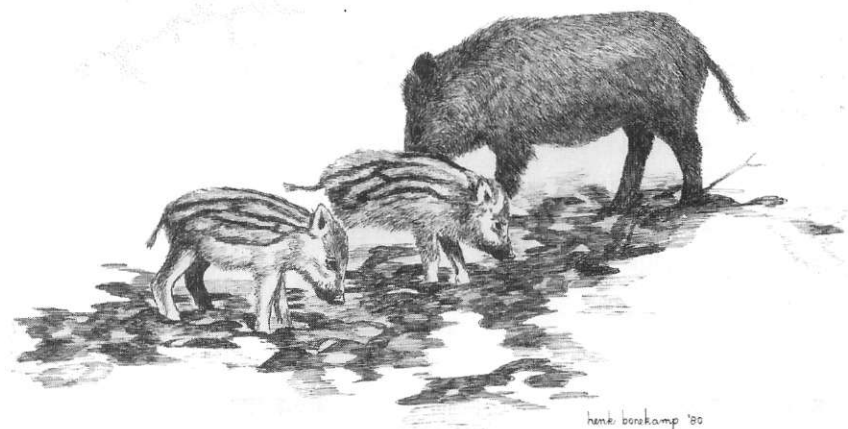
Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe
Postbus 103
7300 AC Apeldoorn

H.L.Kats@inter.nl.net

tel: 055-3558686

of

tel: 06-20622501

Mooi Gelderland

Henry Kats.

Dit is de titel van het nieuw uitgebrachte handboek van Geldersch Landschap en Geldersche Kastelen. Als Geldersch Landschap donateur ontvang je het boekwerk, dat is uitgebracht ter gelegenheid van hun 75-jarig bestaan, gratis. Bij het boek is een Cd-rom gevoegd die het mogelijk maakt om kaartjes voor wandelingen of andere tochten te printen. Verder staat er informatie over de terreinen op de Cd-rom. Een prachtig, mooi ingebonden, boek waarin alle natuurgebieden, kastelen en landhuizen duidelijk beschreven zijn met detailkaarten en bijzonder mooie illustraties. Het boek is ook in de boekhandel verkrijgbaar. Ik wil in het bijzonder Ine Sanders complimenteren met dit nieuwe handboek. Meer informatie over Geldersch Landschap en Geldersche Kastelen is te vinden op internet: www.mooigelderland.nl

Doolhofzwam

Overzicht activiteiten

2005

- 8 januari vrijwilligerswerk Noorderhei
- 5 februari vrijwilligerswerk Tongerense heide
- 5 maart vrijwilligerswerk Noorderhei
- 12 maart dialezing Jan Huttinga
- 2 april vrijwilligerswerk Tongerense heide
- 16 april excursie Berg en Bos Apeldoorn
- 5 mei * Staatsbosbeheer opendag in Boeschoten, onder voorbehoud (zie publicaties in dagbladen)
- 7 mei vrijwilligerswerk Noorderhei
- 14 mei excursie Berg en Bos Apeldoorn
- 4 juni vrijwilligerswerk Tongerense heide
- 18 juni * Schaapscheerderfeest Hoog Buurlo (zie publicaties in dagbladen).
- 25 juni excursie vleermuizen Berg en Bos Apeldoorn
- 2 juli vrijwilligerswerk Zandhegge
- 3 september vrijwilligerswerk Noorderhei
- 17 september * Honingmarkt in Ugchelen, onder voorbehoud (zie publicaties in dagbladen).
- 24 september bronstexcursie Koninklijke Houtvesterij
- 1 oktober vrijwilligerswerk Tongerense heide
- 22 oktober dialezing door Corry & Ko de Boswachter
- 5 november landelijke natuurwerkdag S.B.B.
- 12 november vrijwilligerswerk Noorderhei
- 26 november vrijwilligerswerk Tongerense heide
- 17 december vrijwilligerswerk Zandhegge

2006

- 7 januari vrijwilligerswerk Noorderhei
- 4 februari vrijwilligerswerk Tongerense heide
- 4 maart vrijwilligerswerk Noorderhei
- 18 maart dialezing Stichting Veluwe Sprengen en Beken

* Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe aanwezig met voorlichtingstand